

Nr 262.

Av herrar **Tjällgren** och **Sten**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruksförsök m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 249 föreslår departementschefen i överensstämmelse med utredningsmannens, länsassessor Rolanders förslag, att försöks-gårdsföreståndarna vid försöksgårdarna Lanna och Offer fr. o. m. budget-året 1938/1939 erhålla ordinarie tjänsteställning och placeras i lönegraden B 24. Ifrågavarande befattningshavare skulle alltså komma i åtnjutande av pensions-rätt liksom också av förmånen utav ålderstillägg. För assistenterna vid Lanna och Offers försöksgårdar föreslås däremot, att de tillsvidare behållas vid nu-varande löneställning (d. v. s. arvodesersättning) och att för dem skulle — lik-som hittills — utgå (2 × 5,000: —) 10,000: — kronor. Dessa befattningshavare vid försöksgårdarna skulle alltså ej få en löneställning av tillnärmelsevis samma fasta och betryggande karaktär som försöksgårdsföreståndarna. Då en sådan löslig anställningsform för assistentbefattningarna vid Lanna och Offers försöks-gårdar ej synes främja de syften, som de statliga försöksgårdarna avsetts att tjäna, må här nedan till bestyrkande av detta påstående anföras följande.

I 1925 års försöksgårdsbetänkande (statens offentliga utredningar 1925: 32) framhölls, att vid försöksgård av den typ, som Lanna och Offer nu represen-tera, borde som fast personal för försöksverksamhetens behov anställas tre tjänstemän, nämligen föreståndare, fältassistent samt kontors- och laboratorie-assistent. Efter ärendets fortsatta beredning preciserade styrelsen för central-anstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet i en år 1926 avlämnad ut-redning vilka löneställningar, resp. tjänstemän tänktes erhålla. Föreståndaren skulle jämföras med laborator vid centralanstalten (B 26), fältassistenten med assistent vid samma anstalt (B 21) och kontors- och laboratorieassistenten skulle erhålla ett arvode (4,200 kr).

I Kungl. Maj:ts proposition nr 138 till 1928 års riksdag föreslogs emellertid, att försöksgårdens personal tillsvidare endast skulle utgöras av föreståndare och assistent. Dåvarande departementschefen yttrar därom följande:

”Vad angår antalet av de för försöksgårdens skötsel föreslagna befattnings-havarna torde, åtminstone till en början och innan närmare erfarenhet vunnits rörande omfattningen av verksamheten och de krav, densamma ställer på per-sonalen, allenast en assistentbefattning böra inrättas. På grund av de krav, som ställas på den kvarvarande assistentbefattningens innehavare, synes han böra erhålla ungefär den ställning, som avsetts för den föreslagna fältassisten-ten. I enlighet med lantbruksstyrelsens förslag synes vidare för föreståndare böra bestämmas ett årsarvode av 6,300 kronor i stället för den föreslagna lönen av 7,140 kronor samt för fältassistenten ett årsarvode av 5,000 kronor i stället för 5,700 kronor.”

Sedan den i propositionen varmt förordade försöksgårdsorganisationen ut-satts för denna onekligen hårda standardsänkning i personalhänseende, yttrar jordbruksutskottet i sitt utlåtande (1928: 42) i anledning av ifrågavarande proposition bl. a. följande:

”Den i ärendet verkställda utredningen synes giva vid handen, att vissa svårigheter möta att inom ramen för den nuvarande, statsunderstödda försöks-verksamheten på jordbrukets område tillgodose önskvärda krav på skärpa och tillförlitlighet. Förbättrade förhållanden i sådant avseende hava ansetts kunna vinnas genom anläggning, på sätt riksdagen i berörda skrivelse (1920 nr 364) ifrågasatt, av fasta försöksgårdar, där försök kunde fullföljas under en längre följd av år samt övervakas av fast anställd, särskilt för ändamålet utbildad och å gården stationerad personal.

Endast vid dylika, fasta försöksgårdar kunde, framhölls det vidare, i ovan an-givet avseende erforderliga garantier vinnas. Saknaden av fasta försöksgårdar hade enligt utredningen ock medfört, att åtskilliga för jordbruket viktiga för-hållanden ännu icke kunnat upptagas till experimentell behandling.

Ifråga om behovet av en åtgärd i föreslagen riktning synes under ärendets utredning någon tvekan icke hava rått. Utskottet är ock för sin del övertygat, att en mer fast ordnad försöksverksamhet å jordbrukets område kan — om den rätt planlägges och bedrivs — hava en betydelsefull uppgift att fylla.”

Sedan riksdagen i enlighet med det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget år 1928 beslutat om upprättandet av Lanna försöksgård i Skaraborgs län, framlade Kungl. Maj:t år 1930 en proposition angående anordnande vid Offers gård i Västernorrlands län av en fast försöksgård för jordbruket. I den ut-redning Centralanstaltens styrelse verkställt i och för denna försöksgårds upp-rättande hade föreslagits, att den blivande försöksgårdens fackliga personal skulle utgöras av föreståndare och assistent. Föreståndaren föreslogs placerad i lönegraden B 26, under det att assistenten tänktes avlönad med ett arvodes-belopp å 4,200 kronor. I Kungl. Maj:ts proposition ändrades emellertid detta förslag såtillvida, att föreståndaren erhöll avlöningsvillkor anpassade efter löne-graden B 24. Assistenten bibehölls dock i löneställningen med arvode å 4,200 kronor. Vid Offers försöksgård har alltså prövats att hålla fast assistent på denna relativt låga lönestandard. Förhållandena ha emellertid visat det för för-söksverksamheten mindre lämpliga i en sådan anordning. Styrelsen för central-anstalten har också frångått sin tidigare uppfattning om möjligheten att driva en försöksgård med dåligt avlönade assistenter, enär sedermera ifrågavarande assistentbefattning fr. o. m. budgetåret 1934/1935 höjdes till en löneställ-ning, som i tillämpliga delar motsvarar lönegraden B 21 (arvode å 5,000 kronor).

I 1931 års utredningsmäns betänkande angående en mer enhetlig organisa-tion av försöksverksamheten på växtodlingens område, vilken utredning av-lämnades 1933 (statens offentliga utredningar 1934: 4), avhandlades även personalfrågan vid statens försöksgårdar. Utredningsmännen uttala härom följande:

”Vad först angår föreståndarna för större försöksgårdar, så bör nämnas, att föreståndarna för statens nuvarande försöksgårdar, Lanna och Offer, äro uppförda i lönegrad B 24. Vid upprättande av den förstnämnda försöksgården föreslog visserligen centralanstaltens styrelse, att dylik föreståndare borde uppföras i lönegrad B 26, men avstyrktes detta förslag av lantbruksstyrelsen, som ansåg, att nämnda befattningshavare borde jämföras med statskonsulent och alltså placeras i lönegrad B 24. Vid inrättandet av Offers försöksgård vidhöll centralanstaltens styrelse sitt förutnämnda förslag, men blev det oaktat föreståndaren för nämnda försöksgård uppförd i lönegrad B 24. Även om vissa motiv kunna åberopas för att försöksgårdsföreståndare erhåller högre tjänsteställning än för närvarande, anse sig dock utredningsmännen ej nu böra föreslå någon ändring i hittills tillämpad praxis. Vad åter förste assistent beträffar, så finna utredningsmännen det motiverat, att dylik tjänsteman, i likhet med vad fallet är vid Lanna försöksgård, uppföres i lönegrad B 21.”

Såväl föreståndare- som assistentbefattningar vid de av utredningsmännen förordade, större försöksgårdarna (8 st.) föreslogos till inrättande på ordinarie stat.

Genom nämnda utredning utstakades sålunda riktlinjerna för personalens vid de statliga försöksgårdarna anställnings- och löneförhållanden. På grund av fortsatta utredningsarbeten angående försöksverksamhetens organisation, speciellt evad beträffade dess samordnande med den nyinrättade lantbruks-högskolan, kom det emellertid att dröja länge, innan försöksgårdspersonalens berättigade krav på tryggare anställningsformer bragtes närmare en slutlig lösning. — I Kungl. Maj:ts proposition till 1936 års riksdag angående försöksverksamhetens ordnande upptogs sålunda icke denna fråga till avgörande.

Den 15 september 1936 ingick emellertid centralanstaltens styrelse — i samband med äskande av anslag för budgetåret 1937/1938 — till Kungl. Maj:t med en skrivelse, ur vilken må anföras följande:

”Styrelsen hyser den uppfattningen, att en lönereglering snarast bör komma till stånd för försöksgårdarnas befattningshavare. Försöksgårdsorganisationen måste betecknas som en betydelsefull och varaktig beståndsdel i svenskt jordbruksförsöksväsen. Befattningen som föreståndare och assistent vid försöksgård kräver fast anställningsform. Vid Lanna försöksgård hava nuvarande befattningshavare på såväl föreståndare- som assistentplatsen tjänstgjort alltsedan försöksgårdens inrättande år 1929 och vid Offers försöksgård gäller samma förhållanden alltsedan denna försöksgårds inrättande år 1931. Det förefaller styrelsen vara ett rimligt krav från ifrågavarande befattningshavares sida, att de komma i åtnjutande av pensionsrätt liksom också utav förmånen av ålderstillägg. I detta hänseende äro för närvarande icke blott flertalet andra statstjänstemän bättre ställda — även sådana med relativt lösligare anställningsform och i lägre tjänsteställning — utan även arbetare i statens tjänst. Att beakta är vidare i detta sammanhang, att lärare vid de lägre lantbruksläroverken samt konsulenter m. fl. hos hushållningssällskapen ävenledes i regel hava sina tjänster reglerade med rätt till ålderstillägg ävensom till tjänstepension och familjepension. Styrelsen föreslår sålunda, att lönereglering genomföres för föreståndare och assistenter vid Lanna och Offers försöksgårdar fr. o. m. budgetåret 1937/38.

Föreståndare vid försöksgård av den typ det här gäller bör enligt styrelsens mening placeras i lönegraden B 24 enligt gällande avlöningsreglemente för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen. Beträffande assistent anser styrelsen sig däremot böra förorda, att befattningen åtminstone tills vidare betraktas såsom extra ordinarie och hänföres till 21:a lönegraden. Visserligen kommer därigenom begynnelselönen för assistent att bli lägre än vad den nuvarande befattningshavaren vid Lanna åtnjuter, men i stället åstadkommes jämställdhet med förste assistent vid den blivande jordbruksförsöksinstitutionen vid lantbrukshögskolan, vilket styrelsen finner riktigt."

Centralanstaltens styrelse har sålunda klart uttalat såsom sin mening, att assistentbefattningarna vid Lanna och Offers försöksgårdar i varje fall böra göras till extra ordinarie befattningar och med placering i lönegrad B 21.

I Kungl. Maj:ts nu framlagda proposition nr 249 har departementschefen, såsom inledningsvis framhållits, beaktat Centralanstaltens anhållan i avseende å försöksgårdsföreståndarna, men ej i avseende å assistenterna, vilkas lönereglering ställts på framtiden.

Detta sistnämnda förhållande måste enligt vår mening inverka menligt på rekryteringen av befattningshavare vid försöksgårdarna. Härigenom föreligger stor risk för att den statliga försöksverksamhetens standard i dess helhet kommer att sänkas. Man kan nämligen knappast förutsätta, att verkligt dugande krafter skola ge sig in på en bana som försöksmannens, om denna bana företer så osäkra och knappa försörjningsmöjligheter som dem, vilka i nu föreliggande proposition föreslås för ifrågavarande försöksassistenter. I detta sammanhang förtjänar även uppmärksammas, att jämförbara befattningar redan på närgränsande yrkesområden (inom hushållningssällskapens verksamhet, vid de lägre lantbruksläroverken etc.) erbjuda avsevärt mera betryggande och bättre anställningsvillkor (ålderstillägg, pensionsrätt m. m.).

Även må bringas i erinran departementschefens uttalande i nu föreliggande proposition beträffande "föreningarnas" försöksverksamhet:

"Det torde även i övrigt stå klart, att då nu riksdagen förutsatt, att försök på växtodlingens område skola även i framtiden utföras i samband med den upplysnings- och konsultationsverksamhet, som hittills bedrivits av svenska mosskulturforeningen samt svenska betes- och vallforeningen, detta beslut icke får göras illusoriskt genom en så knapp medelstildelning att de försök, som utföras, genom bristen på kvalificerad personal eller andra resurser bli värdelösa."

Dylika synpunkter torde väl i minst lika hög grad böra anläggas ifråga om statens egen försöksverksamhet och alldeles särskilt ifråga om den nu alltmer aktuella statliga fasta försöksverksamheten vid försöksgårdarna.

Såsom ytterligare skäl för att assistenterna å Lanna och Offers försöksgårdar böra erhålla mer betryggande anställningsvillkor må anföras följande.

Assistenten vid Lanna försöksgård, agronom E. Manell, har alltsedan år 1921, alltså i 16 år, varit anställd vid centralanstalten för jordbruksförsök, sedan 1929 som assistent vid Lanna försöksgård och dessförinnan som assistent

vid centralanstaltens jordbruksavdelning. Assistenten vid Offers försöksgård, agronom H. Winkler, har från om med denna försöksgårds inrättande 1931 varit anställd därstädes, men har även han dessförinnan flerårig tjänstgöring vid centralanstaltens jordbruksavdelning och denna institution närstående jordbruksförsöksverksamhet. — Båda hava i egenskap av författare deltagit i utgivandet av ett flertal försöksredogörelser från centralanstalten för jordbruksförsök.

För övrigt må erinras om, att verksamheten vid Lanna och Offers försöksgårdar redan från början upplagts i den omfattning, som närmast förutsattes i 1925 års försöksgårdsutredning. Antalet fältförsök har årligen per försöksgård uppgått till 50-talet — ofta mycket arbetskrävande försök — och försöksverksamhet fortgår även vintertid, vid Lanna försöksgård bl. a. i täckdiknings- och stallgödsselförsöken och vid Offers försöksgård i en del utfodningsförsök. Vid båda försöksgårdarna pågår härför året runt ett omfattande försöksarbete, som ständigt kräver förutom nästan dagliga observationer ett drygt analysarbete.

Befattningarnas stadigvarande karaktär och det ansvar, som med desamma är förbundet, jämte de nuvarande innehavarnas långvariga tjänstgöringsmeriter tala starkt för att ifrågavarande befattningshavare nu tillerkännas förmån av ålderstillägg och pensionsrätt. Den omständigheten att statsmakterna tidigare gått i författning om byggande av bostäder för gifta innehavare av assistentbefattningarna vid båda försöksgårdarna och att de nuvarande innehavarna också båda äro familjeförsörjare understryker ytterligare det berättigade i ett sådant krav.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta, att de båda assistenttjänsterna vid försöksgårdarna Lanna och Offer uppföras såsom extra ordinarie befattningar i lönegraden B 21 fr. o. m. budgetåret 1938/1939.

Stockholm den 6 april 1937.

L. Tjällgren.

H. Sten.